

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Engelli Bireyler ve AIHS

Şubat 2016

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Engelli Bireyler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 1. Maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü):

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan *herkesin*, bu Sözleşme'de... açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

Yaşam Hakkı (Sözleşme'nin 2. Maddesi)

İşitme ve konuşma engelli kişinin polis tarafından gözaltında tutulması esnasında ölmesi

[Jasinskis / Letonya](#)

21 Aralık 2010

Başvuran, işitme ve konuşma engelli oğlunun polis tarafından gözaltında tutulduğu esnada öldüğünden şikâyetçi olmuştur. Başvuranın oğlu, merdivenlerden düştüğü sırada kafasından ciddi yaralar almış, karakola götürülmüş ve polis memurları kendisinin sarhoş olduğuna inandığından, 14 saat boyunca ayılma hücrelerine konulmuştur. Başvuran ayrıca, oğlunun ölümünün ardından gerçekleştirilen soruşturmanın etkili olmadığından şikâyet etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM” veya “Mahkeme”), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) esastan **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme’nin 2. maddesinin yalnızca Devletin “kasten” adam öldürmemesini değil, ayrıca yargı yetkisi içerisindeki kişilerin yaşamlarını güvence altına almak üzere uygun adımlar atmasını gerektirdiğini vurgulamıştır. Tutulan engelli bir kişi söz konusu olduğunda, özel ihtiyaçlarına uygun koşulların sağlanmasına daha fazla dikkat gösterilmesi gerekmektedir. Ancak, mevcut davada polis memurları, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi (“CPT”) standartlarının özellikle gerektirdiği şekilde, başvuranın oğlunu gözaltına aldıkları sırada kendisinin tıbbi muayeneye tabi tutulmasını sağlamamışlardır. Polis memurları, başvuranın oğlunun ayılma hücrelerinin kapılarına ve duvarlarına vurmaya devam etmesinin ardından dahi, sağlık durumu hakkında bilgi vermesine imkân vermemişlerdir. Başvuranın oğlunun işitme ve konuşma engelli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yerel mevzuat ve uluslararası standartlar uyarınca polis memurlarının, en azından endişelerini ifade edebilmesini sağlamak için başvuranın oğluna bir kalem ve kâğıt verme hususunda açık bir yükümlülüğü vardı. Dolayısıyla Mahkeme, polis memurlarının uygun tıbbi tedaviyi sağlamayarak başvuranın oğlunun yaşamını koruma görevlerini yerine getirmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme ayrıca, başvuranın oğlunun ölümünün koşullarına ilişkin soruşturmanın, usul bakımından Sözleşme’nin **2. maddesine aykırı şekilde**, etkili olmadığına karar vermiştir.

Bakımevi veya ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde engelli çocuk veya genç kişilerin ölmesi

Nencheva ve Diğerleri / Bulgaristan

18 Haziran 2013

Bedensel ve zihinsel engelli genç kişilere yönelik bir bakımevinde, soğğun etkileri ile yiyecek, ilaç ve temel ihtiyaçlardaki eksikliğe bağlı olarak 1996 yılının Aralık ayı ile 1997 yılının Mart ayı arasında on beş çocuk ve genç yetişkin ölmüştür. Sorunları gözlemleyen bakımevi yöneticisi, bakımevine mali kaynak sağlamakla doğrudan

yükümlü olan ve harekete geçmesi beklenebilecek tüm kamu kuruluşlarını alarma geçirmeyi pek çok kez denemiş; ancak bir sonuç elde edememiştir.

Mahkeme, yetkililerin bakımı altındaki savunmasız çocukların yaşamlarını ciddi ve yakın bir tehlikeye karşı koruma görevini yerine getirmemesi nedeniyle Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Yetkililer ayrıca, oldukça istisnai koşullarda meydana gelen ölümlere ilişkin etkin resmi bir soruşturma yürütmemiştir. Mahkeme yetkililerin, bakımevindeki çocukların yaşamlarının gerçek bir risk altında olduğunu bilmesi gerektiği ve yetkisi dahilinde gerekli tedbirleri almadığı kanaatine varmıştır. 22 yaşının altındaki çocuk ve gençler, ya ebeveynleri tarafından terk edilmiş olan ya da bakımevine ebeveynlerinin rızası ile yerleştirilmiş olan ciddi zihinsel ve bedensel engellerden muzdarip savunmasız kişilerdi. Söz konusu kişilerin tamamı bir kamu ihtisas tesisinde Devlet'in korumasına alınmış ve makamların özel denetimi altında tutulmuşlardır.

Valentin Campeanu adına Hukuki Kaynaklar Merkezi / Romanya

17.04.2014 (Büyük Daire)

Başvuru, 2004 yılında 18 yaşındayken vefat eden Valentin Campeanu adına bir sivil toplum kuruluşu (STK) tarafından yapılmıştır. Doğduğunda terk edilen ve yetimhaneye yerleştirilen başvuran küçük bir çocukken kendisine HIV-pozitif ve ciddi bir zihinsel rahatsızlık tanısı konmuştur.

Mahkeme, davanın istisnai koşullarını ve iddiaların ciddi niteliğini göz önünde bulundurarak, kendisi iddia edilen Sözleşme ihlallerinin mağduru olmamasına rağmen Valentin Campeanu'nun vekili sıfatıyla hareket etme yolunun STK için açık olduğuna karar vermiştir. Bu davada Mahkeme, **Sözleşme'nin 2. maddesinin** (yaşam hakkı) hem esas, hem de usul bakımından **ihlal edildiğine** hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, Valentin Campeanu'nun rahatsızlığı için yeterli bakımı sağlayacak donanımı olmayan tıbbi kuruluşlara yerleştirildiğine, doğru teşhis konulmaksızın bir birimden diğerine nakledildiğine ve yetkililerin Valentin Campeanu'nun virüslere karşı kullanılan ilaçlarla uygun tedaviyi almasını sağlamadıklarına karar vermiştir. Valentin Campeanu'nun

yerleştirildiği ruh ve sinir hastalıklarındaki personel eksikliği, yetersiz yiyecek ve ısınma gibi güç koşulların farkında olan yetkililer, makul olmayan bir şekilde Valentin Campeanu'nun yaşamını tehlike altına sokmuşlardır. Ayrıca, Valentin Campeanu'nun ölümünün gerçekleştiği koşullar hakkında etkili bir soruşturma yapılmamıştır. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca mağdur olduklarını iddia eden zihinsel engelli bireylere tazminat sağlamak üzere uygun bir mekanizmanın Romanya Devleti tarafından sunulmadığını dikkate alarak, **Sözleşme'nin 2. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesinin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir.

Benzer derdest başvuru

Miorita Malacu ve Diğerleri adına Hukuki Kaynaklar Merkezi / Romanya (no. 55093/09)

Başvuru 09.03.2015 tarihinde Romanya Hükümetine tebliğ edilmiştir

Bu dava, beş kişinin bir ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde vefat etmesine ilişkindir. Başvuru, ölen kişiler adına bir STK tarafından yapılmıştır. Başvuran STK özellikle, hastanedeki yetersiz bakım ve tedavinin yanı sıra uygunsuz ve kötü yaşam koşullarının beş kişinin zamansız ölümüne doğrudan katkıda bulunduğunu iddia etmektedir.

Mahkeme, başvuruyu Romanya Hükümetine iletmış ve taraflara Sözleşme'nin 2 (yaşam hakkı), 3 (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı), 13 (etkili başvuru yolu), 14 (ayrımcılık yasağı) ve 34. (bireysel başvuru hakkı) maddeleri kapsamında sorular yöneltmiştir.

İşkence veya aşağılayıcı muamele yasağı (Sözleşme'nin 3. maddesi)

Tutukluluk koşulları¹

Price / Birleşik Krallık

10 Temmuz 2001

¹ Ayrıca akıl hastası mahpuslara ilişkin olarak bk. "[Tutukluluk ve ruh sağlığı](#)" ve "[Mahpusların sağlık hakları](#)"na ilişkin tematik bilgi notları

İki kolu ve iki bacağından engelli bir talidomit mağduru olan ve aynı zamanda böbrek sorunlarından muzdarip olan başvuran, hukuk yargılamaları esnasında mahkemeye saygısızlık nedeniyle cezaevine konmuştur. Başvuran, yatağın engelli kişiler için özel adapte edilmemiş olmasından ötürü, tekerlekli sandalyesinde uyumak zorunda kaldığı ve soğuktan şikâyetçi olduğu nezarethanede bir gece boyunca tutulmuştur. Ardından başvuran, tuvaleti kullanmak için erkek cezaevi infaz koruma memurlarının yardımına muhtaç olduğu normal bir cezaevinde iki gün geçirmiştir.

Mahkeme, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, ağır engelli bir kişinin tehlikeli bir biçimde soğukta kaldığı, yatağının sertliği ve ulaşılabilir olmaması nedeniyle yara alma riskiyle karşı karşıya olduğu, tuvalete gidemediği ve güçlük çekmeden temizliğini sağlayamadığı koşullar altında tutulmasının, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir aşağılayıcı muamele teşkil ettiğine karar vermiştir.

Vincent / Fransa

24 Ekim 2006

Başvuranın, kendisine 2005 yılında verilen on yıllık hapis cezası infaz edilmekteydi. 1989 yılında meydana gelen bir kazadan itibaren belden aşağısı felçli olan başvuran işlerini kendisi halledebiliyor; ancak tekerlekli sandalye yardımı olmaksızın hareket edemiyordu. Başvuran özellikle, farklı cezaevlerinde tutulduğu koşulların engeli için adapte edilmediğinden şikâyet etmiştir.

Mahkeme, belden aşağısı felçli olan başvuranın, sadece tekerlekli sandalyeyle hareket edebilen, özellikle bedensel engelli kişilerin tutulmasına elverişli olmayan Fresnes Cezaevi'nde kendi kendine hareket edebilmesinin mümkün olmaması nedeniyle Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Başvurayı rencide etmeye veya küçük düşürmeye yönelik pozitif kasıt bulunduğu dair hiçbir delil mevcut olmamıştır. Ancak Mahkeme, hareket

edemeyeceği ve özellikle hücrelerini tek başına terk edemeyeceği bir cezaevinde engelli bir kişinin tutulmasının Sözleşme'nin 3. maddesinin anlamı dahilinde aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini değerlendirmiştir.

[Z.H. / Macaristan \(no. 28973/11\)](#)

8 Kasım 2011

İşitme ve konuşma engelli olan, işaret dilini kullanamayan, okuma yazma bilmeyen ve öğrenme engeli bulunan başvuran özellikle, neredeyse üç ay boyunca cezaevinde tutulmasının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, makamların başvuranın durumunu ele almak üzere gösterdiği takdire şayan ancak geç kalmış çabalarına rağmen, başvuranın makul bir süre içerisinde gerekli tedbirler alınmaksızın tutulmasının, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil eden bir durumla sonuçlandığına karar vermiştir.

Mahkeme bu davada ayrıca Sözleşme'nin **5 / 2 maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, başvuranın birden fazla engeli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, tutukluluğuna itiraz etmesi için gerekli bilgileri edindiğinin değerlendirilebileceğine ikna olmamıştır. Mahkeme ayrıca, [Engellilerin Haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi](#)'nin² 2., 13. ve 14. maddelerindeki “makul düzenleme”ye oldukça benzer bir kavram olan gerçekten “makul adımların”, başvuranın durumunu ele almak, özellikle de kendisinin bir avukat veya uygun diğer bir kişi tarafından yardım almasını sağlamak üzere makamlar tarafından atılmamasının üzücü olduğu kanaatine varmıştır.

---

² [Engellilerin Haklarına ilişkin Sözleşme](#) 13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler New York Genel Merkezi'nde kabul edilmiş olup, 30 Mart 2007 tarihinde imzaya sunulmuş ve 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

[Arutyunyan / Rusya](#)

10 Ocak 2012

Başvuran tekerlekli sandalyeye bağımlıydı ve böbrek nakli hastalığı, çok düşük görme yeteneği, şeker hastalığı ve ağır obezite gibi pek çok sağlık sorununa sahipti. Başvuranın hücre si asansörü bulunmayan bir binanın dördüncü katındaydı; tıbbi ve idari birimler ise zemin katında bulunmaktaydı. Bir asansör bulunmayışı nedeniyle başvuranın hemodiyaliz ve diğer gerekli tıbbi tedavileri almak üzere her gün merdivenleri inip çıkması gerekmiştir.

Mahkeme, yerel makamların başvuranı engeliyle tutarlı, güvenli ve uygun bir biçimde tedavi etmediği ve kendisinin tıbbi olanaklara, açık havada egzersize ve temiz havaya etkili erişimini engellediği kanaatine vararak, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, engelli olan ve hareket edebilmek için bir tekerlekli sandalyeye bağımlı olan başvuranın neredeyse on beş aylık bir süre boyunca haftada en az dört kez, sağlığı için elzem olan karmaşık ve yorucu tıbbi tedavisine gidip gelirken dört kat merdiven inip çıkmaya zorlandığını gözlemlemiştir. Bu çaba şüphesiz başvuranın gereksiz yere acı çekmesine sebebiyet vermiş ve kendisini, sağlığına ciddi zarar verilmesi konusunda aşırı bir risk altına sokmuştur. Dolayısıyla başvuranın cezaevi avlusunda egzersiz yapmak için merdivenlerden inmeyi reddetmiş olması ve böylelikle günün yirmi dört saati boyunca tutuklu yerleşkesinin duvarları arasında kapalı kalmış olması şaşırtıcı olmamıştır. Hatta, başvuran yaşadığı hüsrana ve stres nedeniyle pek çok kez yaşam destek hemodiyalizine girmek üzere hücre si ni terk etmeyi reddetmiştir.

[Zarzycki / Polonya](#)

6 Mart 2013

Başvuran engelli olup, her iki kolunun dirsekle bilek arasındaki bölümü kesiktir. Başvuran özel ihtiyaçları için uygun tıbbi yardımı almadan ve daha gelişmiş biyomekanik protez kolların ücretini kendisine geri ödenmeden üç yıl dört ay boyunca tutuklu

kalmasının aşağılayıcı nitelikte olduğundan şikâyet etmiştir. Başvuran, bunun sonucunda belirli günlük temizlik ve giyinme işlerinde kendisine yardım etmeleri için diğer mahkûmlara muhtaç kaldığını iddia etmiştir.

Mahkeme, cezaevi idaresinin başvurana karşı (vis-à-vis) ileriye etkili tutumunu dikkate alarak, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Bedensel engelli bir mahpusa hücre arkadaşları aracılığıyla düzenli olarak yardım edilmesini sağlama planının, hücre arkadaşları gönüllü olsalar veya sadece cezaevi revirinin kapalı olduğu sırada yardımlarına başvurulsa dahi, Mahkeme tarafından sıklıkla eleştirildiği doğrudur. Ancak mevcut davanın koşulları içerisinde, Mahkeme başvurana uygun ve gerekli yardımın sağlanması için makamlar tarafından kurulan sistemi kınamak için hiçbir sebep görmemiştir. Ayrıca protez edinme konusuna gelince, temel tipte mekanik protezlerin mevcut olduğu ve başvurana ücretsiz olarak sağlandığı ve ayrıca biyomekanik protez ücretinin küçük bir kısmının geri ödenmesinin de mümkün olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Polonya Hükümeti'nin gelişmiş tipte bir protez cihazının ücretinin tamamını ödemeyerek Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmediği söylenemezdi. Dolayısıyla makamlar, başvuranın özel ihtiyaçlarını dikkate alarak kendisine düzenli ve yeterli yardımda bulunmuştur ve başvurayı rencide etme veya küçük düşürme konusunda herhangi bir olay veya pozitif bir kasta ilişkin hiçbir delil bulunmamıştır. Dolayısıyla, her iki kolunun dirsekle bilek arasındaki bölümü kesik bir mahpusun, tutukluluğun zorluklarına karşı daha savunmasız olmasına rağmen, mevcut davanın koşulları dahilinde başvurana yapılan müdahale Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muamele teşkil etmek için gereken ciddiyet eşiğine ulaşmamıştır.

Grimailovs / Letonya

25 Haziran 2013

İki yıl önce sırtı kırıldıktan sonra omurgasına metal parça takılan başvurana 2002 yılının Haziran ayında beş yıl altı ay hapis cezası verilmiştir. Başvuran, belden aşağısının felçli olması ve tekerlekli sandalyeye bağımlı olmasından ötürü, diğerlerinin yanı sıra (*inter*

alia), cezaevi olanaklarının kendisine uygun olmadığından şikâyetçi olmuştur. Başvuran 2006 yılında şartlı olarak tahliye edilmiştir.

Mahkeme Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Başvuran tekerlekli sandalye kullanan kişilere göre adapte edilmemiş, olağan bir tutuklu yerleşkesinde yaklaşık olarak iki yıl altı ay boyunca tutulmuştur. Ayrıca, başvuran günlük işlerinde ve cezaevinde hareket etmede kendisine yardım etmeleri için, eğitilmemiş olan ve gerekli niteliklere sahip olmayan cezaevi arkadaşlarına muhtaç kalmıştır. Olağan tıbbi kontroller için tıbbi personelin başvuranı hücrelerinde ziyaret etmesine rağmen, söz konusu personel günlük işlerinde başvurana yardımcı olmamıştır. Devlet'in uygun tutukluluk koşulları sağlama yükümlülüğü, bedensel engelli mahpusların özel ihtiyaçlarını karşılamayı da içermektedir ve Devlet'in, sorumluluğu başvuranın hücre arkadaşlarına yükleyerek söz konusu yükümlülükten kurtulması mümkün değildir. Bedensel engelli olduğu ve özellikle, sağlık hizmetleri dahil olmak üzere çeşitli cezaevi hizmetlerine bağımsız bir şekilde erişiminin olmayışı ve cezaevinde hareket etme veya günlük işlerinde düzenli yardım alamadığı dikkate alındığında, başvuranın tutukluluk koşulları aşağılayıcı muamele teşkil etmek için gereken ciddiyet eşiğine ulaşmıştır.

Ayrıca bk.: 2 Aralık 2004 tarihli [Farbtuhs / Letonya kararı](#); 12 Şubat 2013 tarihli [D.G. / Polonya \(no. 45705/07\) kararı](#).

Semikhvostov / Rusya

06.02.2014

Belden aşağısı felçli olan ve tekerlekli sandalyeye bağımlı olan başvuran, yaklaşık üç yıl boyunca tutulduğu ıslahevi yerleşkesinin sağlık durumuna uygun olmadığını iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, söz konusu şikâyetler açısından ulusal düzeyde etkin bir hukuk yolu bulunmadığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın tutukluluk koşullarının ve özellikle kantin ve sanitasyon blokları dahil olmak üzere tesisin belirli bölümlerine bağımsız bir şekilde erişiminin olmamasının

ve hareket etmesi için düzenli herhangi bir yardımın verilmemesinin başvuranda insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele anlamına gelen gereksiz ve önlenebilir ruhsal ve bedensel ıstırap yaratmış olması gerektiğini tespit ederek, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir.

Asalya / Türkiye

14 Nisan 2014

Belden aşağısı felçli ve tekerli sandalyeye bağımlı bir Filistin vatandaşı olan başvuran özellikle, sınır dışı edilmek üzere Kumkapı Yabancı Kabul ve Barınma Merkezi'nde (Türkiye) tutulduğu koşullardan öncelikli olarak, asansör ve alaturka tuvalet bulunmayışı gibi, kendisi gibi tekerli sandalyeye bağımlı olan tutulan kişiler için yetersiz imkânlardan ötürü şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın Kumkapı Yabancı Kabul ve Barınma Merkezi'nde tutulduğu koşullar nedeniyle **Sözleşme'nin 3. maddesinin** (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, davada başvurunu rencide etmeye veya küçük düşürmeye yönelik pozitif kasıt bulunduğu dair hiçbir delilin mevcut olmadığını gözlemlemiştir. Ancak Mahkeme, başvuranın bir yatakta uyuma ve yabancıların yardımına ihtiyaç duymaksızın gerektiği sıklıkta tuvaleti kullanabilme gibi, medeni bir yaşam sürmek için gerekli olan asgari ihtiyaçların karşılanmadığı koşullarda tutulmasının, insanlık onuruna aykırı olduğunu ve nispeten kısa bir süre için tutulmuş olmasına bakılmaksızın, keyfi olarak tutulmasının neden olduğu manevi ıstırapı ağırlaştırdığını değerlendirmiştir. Mahkeme bu koşullar altında, başvuranın aşağılayıcı muameleye maruz bırakıldığına karar vermiştir.

Helhal / Fransa

19.02.2015

Belden aşağısı felçli olan, idrar ve dışkı kaçıran başvuran, ağır engelliliği göz önünde bulundurulduğunda, süregelen tutulma işleminin insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele anlamına geldiğinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, başvuranın süregelen tutulma

işleminin engelliliği nedeniyle kendiliğinden insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele teşkil etmemesine rağmen, başvurana sağlanan fiziksel rehabilitasyonun yetersiz olmasının ve cezaevi yerleşkesinin başvuranın engelliliğine uyumlaştırılmamış olmasının Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali anlamına geldiğini tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca bu davada, hareket kabiliyeti kısıtlı kişilere uygun duşların mevcut olmadığı koşullarda başvuranın yıkanması için bir hücre arkadaşından yardım almış olmasının Devletin sağlık ve güvenliğe ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmesi için yeterli olmadığını kaydetmiştir.

Ruh ve sinir hastalıkları kuruluşlarında veya sosyal bakımevlerindeki yaşam koşulları

Stanev / Bulgaristan (ayrıca bk. aşağıda “Özgürlük ve güvenlik hakkı” ve “Adil yargılanma hakkı” başlıkları altında)

17 Ocak 2012 (Büyük Daire)

Bu dava, kendi iradesi dışında yıllarca aşağılayıcı koşullarda uzak dağlık bir bölgedeki ruh ve sinir hastalıkları kuruluşuna yerleştirildiğini iddia eden bir adamla ilgiliydi.

Mahkeme Sözleşme'nin 3. maddesinin, tutukluluğun ceza yargılamaları veya bir kuruluşa kabul ediliş esnasında ilgili kişinin yaşamını koruma amacıyla emredilmiş olmasına bakılmaksızın, makamların bakımı altındaki tüm kişilere insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yapılmasını yasakladığını gözlemlemiştir. Mahkeme ayrıca, Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezalandırmayı Önleme Komitesi'nin (“CPT”) bakımevini ziyaret ettikten sonra, ilgili tarihteki yaşam koşullarının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğinin söylenebileceği kararına vardığını dikkate almıştır. Mevcut davada, Bulgar makamlarının başvurana aşağılayıcı bir şekilde muamele etmeye kasıtlı olduğuna ilişkin herhangi bir emare olmamasına rağmen, bir bütün olarak ele alındığında başvuranın yaklaşık yedi yıllık bir dönem boyunca içerisinde bulunduğu yaşam koşulları (yemek yetersiz ve düşük kalitedeydi; bina yeterince ısıtılmıyordu ve başvuran kışın kabanıyla uyumak zorundaydı; temiz olmayan ve köhne bir banyoda

sadece haftada bir kez duş alabiliyordu; tuvaletler kötü bir durumdaydı, vb.) Sözleşme'nin **3. maddesine aykırı olarak**, aşağılayıcı muamele teşkil etmiştir.

Sınır dışı veya iade edilme halinde kötü muamele riski bulunması

Hukic / İsveç

27 Eylül 2005 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Bu dava, zulme uğrama riskinin bulunduğu iddia edilen ve sürgün edilmesi halinde Down sendromundan muzdarip küçük çocuklarının engeli için uygun tıbbi bakım alamayacağı bir ailenin Bosna Hersek'e sınır dışı edilmesine ilişkindi.

Mahkeme, başvuranların Sözleşme'nin 3. maddesi (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) kapsamındaki şikâyetlerinin **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olduğunu beyan etmiştir. Bosna Hersek'te engeli için tedavi alamayacağından, küçük çocuğunun maruz kalacağı iddia edilen onarılamaz zarara gelince, Mahkeme özellikle, dava dosyasından elde edilen bilgilere göre Down sendromlu çocukların tedavisinin ve rehabilitasyonunun, her ne kadar İsveç'teki standartlarla aynı olmasa da, başvuranların memleketinde sağlanabildiğini gözlemlemiştir. Ayrıca, çocuğun engelinin ciddiyetine karşın Down sendromu, ölümcül bir hastalığın son aşamalarıyla kıyaslanamazdı.

S.H.H. / Birleşik Krallık (no. 60367/10)

29 Ocak 2013

2006 yılında Afganistan'da bir roketin atılması esnasında ciddi şekilde yaralanan ve pek çok uzvunun kesilmesinin ardından sakat kalan başvuran, 30 Ağustos 2010 tarihinde Birleşik Krallığa gelmiştir. Başvuran 1 Eylül 2010 tarihinde, Afganistan'a gönderilmesinin kendisini kötü muamele riski altına sokacağını iddia ederek sığınma talebinde bulunmuştur. Başvuran, Afganistan'a gönderilmesinin engeliyle bağlantılı iki sebepten ötürü Sözleşme'nin 3. maddesine (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele

yasağı) aykırı olacağından şikâyet etmiş; ancak sonuç elde edememiştir. Söz konusu iki sebepten ilki olarak başvuran, engelli kişilerin Afganistan’da devam eden silahlı çatışmada şiddete maruz kalma konusunda daha yüksek risk altında olduklarını ileri sürmüştü; ikinci olarak ise ailesiyle irtibatını koparmasından ötürü hem genel ayrımcılıkla, hem de tamamen destekten yoksun kalmakla karşı karşıya olduğunu belirtmiştir.

Mahkeme başvuranın Afganistan’a gönderilmesi halinde Sözleşme’nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edilmeyeceğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, Sözleşmeciler Devletlerin Sözleşme’nin 3. maddesi kapsamındaki sorumluluğunun ancak gönderilmeye karşı insani sebeplerin zorlayıcı olduğu çok istisnai genel şiddet vakalarında devreye girebileceğine karar vermiştir. Bu davada, başvuran Mahkeme önünde ne Afganistan’a gönderilmesi halinde kendisinin herhangi bir taraftan kasıtlı kötü muamele görme riski altına gireceğini, ne de Afganistan’daki şiddetin düzeyinin 3. maddenin ihlaliyle sonuçlanacak derecede olduğu hakkında şikâyet etmiştir. Ayrıca, başvuran engelinin kendisini genel Afgan nüfusundan daha yüksek bir şiddet riski altına sokacağını ispatlamamıştır. Son olarak başvuranın yaşam koşullarının öngörülebilir şekilde kötüleşmesine ilişkin olarak, her ne kadar Mahkeme başvuranın gönderilmesinin ardından yaşam kalitesinin olumsuz etkileneceğini kabul etmiş olsa da, bu durum tek başına belirleyici olamazdı.

Aswat / Birleşik Krallık

16 Nisan 2013

Paranoid şizofreniden muzdarip olan başvuran, Birleşik Krallıkta yüksek güvenlikli bir ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde tutulmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde başvuran hakkında, Oregon’da bir cihat eğitim kampı kurmaya yönelik bir komplonun işbirlikçisi olduğu gerekçesiyle bir soruşturma açılmış ve ABD makamlarının başvuranın tutuklanması ve iade edilmesine yönelik talebi üzerine başvuran, 2005 yılında Birleşik Krallıkta tutuklanmıştır. Başvuran özellikle tutukluluk koşullarının (potansiyel olarak uzun bir yargılama öncesi tutukluluk dönemi ve “supermax” (maksimum güvenlikli) bir cezaevine yerleştirilmesi ihtimali) paranoid şizofreni hastalığını ağırlaştırmasının

muhtemel olmasından ötürü, Amerika Birleşik Devletleri'ne iade edilmesinin kötü-muamele teşkil edeceğinden şikâyet etmiştir.

Mahkeme başvuranın Amerika Birleşik Devletleri'ne **iade edilmesinin** Sözleşme'nin **3. maddesine** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele) **aykırı olacağına** karar vermiştir; ancak bu karar başvuranın ABD'de muhtemel uzun tutukluluk süresi nedeniyle değil, başvuranın akıl hastalığının mevcut ağırlığı nedeniyle verilmiştir. Mahkeme, önündeki tıbbi delillerin ışığında, başvuranın hiçbir bağlantısı olmadığı bir ülke olan ABD'ye ve daha farklı ve potansiyel olarak daha saldırgan bir cezaevi ortamına gönderilmesi halinde zihinsel ve bedensel sağlığının önemli derecede bozulacağına ilişkin gerçek bir risk bulunduğu karar vermiştir. Bu türden bir bozulma Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muamele teşkil edebilirdi.

Aswat / Birleşik Krallık

6.01.2015 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nisan 2013 tarihli kararında (bk. yukarıda), başvuranın Birleşik Krallıktan Amerika Birleşik Devletlerine iadesinin Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olacağına hükmetmiştir. Başvuranın ABD'de yargılanmadan önce ve muhtemel bir mahkûmiyetten sonra tutuklu bulunacağı koşullara ilişkin olarak ABD Hükümeti tarafından Birleşik Krallık Hükümetine verilen bir dizi kesin taahhüdün ardından başvuran Ekim 2014'te Amerika Birleşik Devletlerine iade edilmiştir. Başvuran, ABD Hükümeti tarafından verilen taahhütlerin Mahkeme'nin Nisan 2013'te verdiği kararında belirtilen risklere yanıt vermediğinden ve dolayısıyla iadesinin Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olacağından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Nisan 2013'te verdiği kararında dile getirilen endişelerin, Birleşik Krallık Hükümetine ABD Hükümeti tarafından verilen kapsamlı taahhütler ve ek bilgilerde doğrudan ele alındığını tespit etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, 35. madde (kabul edilebilirlik kriterleri) uyarınca başvuranın şikâyetini açıkça dayanaktan yoksun bulmuş ve başvurunun **kabul edilemez** olduğunu ilan etmiştir.

Doğum kontrolü amacıyla kısırlaştırma

[Gauer ve Diğerleri / Fransa](#)

23 Ekim 2012 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Bu dava, yerel bir çalışmaya dayalı destek merkezinde (Centre d'aide pour le travail – CAT) istihdam edilen zihinsel engelli beş genç kadının doğum kontrolü amacıyla kısırlaştırılmasıyla ilgiliydi. Söz konusu kadınlar özellikle, rızaları alınmaksızın gerçekleştirilen kısırlaştırma sonucunda bedensel bütünlüklerine bir müdahalede bulunulduğunu ve özel hayata saygı ve aile kurma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Başvuranlar ayrıca, engelleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir.

Mahkeme, başvurunun zamanında yapılmadığına karar vermiş ve dolayısıyla Sözleşme'nin 35. maddesi (kabul edilebilirlik kriteri) uyarınca başvurunun **kabul edilemez** olduğunu beyan etmiştir.

Sözlü ve / veya bedensel taciz

[Dordevic / Hırvatistan](#)

24 Temmuz 2012

Bu dava, bir anne ile zihinsel ve bedensel engelli oğlunun dört yıldan uzun bir süre boyunca mahallelerinde yaşayan çocuklar tarafından hem bedensel hem sözlü olarak taciz edildiklerine ve yetkililerin kendilerini korumadığına ilişkin bir şikâyetle ilgiliydi. Bu saldırılar birinci başvuruları derinden rahatsız etmiş, korkutmuş ve kaygılandırmıştır. Başvuranlar pek çok kez çeşitli makamlara şikâyette bulunmuşlardır. Başvuranlar ayrıca olayları bildirmek ve yardım talebinde bulunmak üzere polisi aramışlardır. Her aramanın ardından, polisler olay yerine, bazen çok geç, bazen de sadece, çocuklara dağılmalarını veya ses yapmayı durdurmalarını söylemek üzere intikal etmişlerdir. Polisler ayrıca

birkaç öğrenciyle görüşmüş ve çocukların birinci başvuru karşı şiddet içerikli davranışlarda bulunmuş olduklarını kabul etseler de, cezai sorumluluk yüklenmek için çok küçük olduklarına karar vermişlerdir.

Bu dava, yetkili Devlet makamlarının bedensel ve zihinsel engelleri bulunan bir kişiye yönelik ağır tacizin farkında olduğu ve ceza hukuku alanının dışında kalan hallerde Devlet'in pozitif yükümlülükleriyle ilgiliydi. Mahkeme özellikle, Hırvatistan makamlarının, birinci başvuru sistematik olarak hedef haline getirildiğini ve ileride de taciz edilmesinin oldukça muhtemel olduğunu bilmesine rağmen, tacizi sonlandırmak için hiçbir girişimde bulunmadığını saptayarak, birinci başvuru açısından Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Özgürlük ve güvenlik hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesi)

[H.L. / Birleşik Krallık \(no. 45508/99\)](#)

5 Ekim 2004

Başvuru otistik, konuşamamaktadır ve anlama seviyesi kısıtlıdır. Başvuru, 1997 yılının Temmuz ayında bir gündüz bakımevindeyken kendisine zarar vermeye başlamıştır. Bunun üzerine başvuru "gayriresmi hasta" olarak bir hastanenin yoğun davranış ünitesine nakledilmiştir. Başvuru esasen, gayriresmi hasta olarak bir ruh ve sinir hastalıkları kuruluşunda gördüğü muamelenin tutulma anlamına geldiğini, bu tutulma işleminin hukuka aykırı olduğunu ve tutulmasının **yasallığının incelenmesi** için **erişebileceği usullerin** Sözleşme'nin 5. maddesinde (özgürlük ve güvenlik hakkı) öngörülen koşulları karşılamadığını iddia etmiştir.

Mahkeme özellikle, usuli bir düzenleme bulunmaması ve kısıtlamalar nedeniyle hastanenin sağlık çalışanlarının medeni ehliyeti olmayan, savunmasız bir bireyin

özgürlük ve tedavisinin tam kontrolünü, sadece tamamladıkları klinik değerlendirmeler temelinde ve uygun gördükleri hallerde üstlendiğini gözlemlemiştir. Mahkeme, usuli güvenceler olmayışından dolayı, zorunluluk nedeniyle ve dolayısıyla Sözleşme'nin **5 / 1 maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) esas amacına uymak amacıyla özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakılmaya karşı başvuranın korunmamasına neden olduğuna ve bu durumun söz konusu hükme **aykırı olduğuna** karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, başvuranın tutulması işleminin hukuka uygunluğunun bir mahkemece incelenmesini sağlamak üzere erişebileceği bir usulün mevcut olduğunun ortaya konmadığını saptayarak, Sözleşme'nin **5 / 4 maddesinin** (tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında bir mahkeme tarafından kısa bir süre içinde karar verilmesi hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Stanev / Bulgaristan (ayrıca bk. yukarıda, “İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı” başlığı altında ve aşağıda, “Adil yargılanma hakkı” başlığı altında)
17 Ocak 2012 (Büyük Daire)

Başvuranın iki yakınının talebi üzerine 2000 yılında bir mahkeme, şizofreniden muzdarip olduğu gerekçesiyle başvuranın kısmen hukuki ehliyetten yoksun olduğunu beyan etmiştir. Başvuran 2002 yılında rızası dışında kısmi vesayet altına alınmış ve zihinsel bozuklukları bulunan kişilere yönelik, uzak dağlık bir bölgedeki bir köyün yakınlarındaki bir sosyal bakımevine yerleştirilmiştir. Başvuran Sözleşme'nin 5. maddesine dayanarak özellikle, bir kuruluşa iradesi dışında yerleştirilmesi sonucunda hukuka aykırı ve keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakıldığını ve Bulgar hukuku uyarınca özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukuka uygunluğunu inceletmenin veya mahkeme önünde tazminat talebinde bulunmasının mümkün olmadığını iddia etmiştir.

Mahkeme, başvuranın söz konusu kuruluşa yasa dışı olarak tutulması nedeniyle Sözleşme'nin **5 / 1 maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, Sözleşme'nin 5 / 1 (e) – “akıl hastalarının” özgürlüğünden yoksun bırakılması- da dahil olmak üzere 5 / 1 maddesinde öngörülen istisnaların

hiçbirinin uygulanabilir olmaması nedeniyle, başvuranın söz konusu kuruluşa yerleştirilmesi kararının Sözleşme'nin 5 / 1 maddesinin anlamı dahilinde hukuka aykırı olmadığını gözlemlemiştir. Yetkililerin dayandığı uzman psikiyatrik değerlendirme ile başvuranın bakımevine yerleştirilmesi arasında geçen süre aşırı uzun olup, bu süre boyunca vasisi başvuranın hastalığında bir değişiklik olup olmadığını kontrol etmemiş, kendisiyle buluşmamış veya görüşmemiştir; dolayısıyla 2000 yılında düzenlenen bir tıbbi raporun başvuranın eve yerleştirilmesi esnasında (2002 yılında) başvuranın sağlık durumunun güvenilir bir yansıması olarak değerlendirilmesi mümkün olmamıştır. Mahkeme ayrıca, tutulma işleminin hukuka uygunluğu hakkında bir mahkeme tarafından karar verilmesi için başvuranın dava açmasının mümkün olmamasına ilişkin olarak, Sözleşme'nin **5 / 4 maddesinin** (tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında bir mahkeme tarafından kısa bir süre içinde karar verilmesi hakkı) ve yasa dışı olarak tutulması nedeniyle tazminat talebinde bulunma imkânı olmayışı ve tutulma işleminin hukuka uygunluğunun bir mahkeme tarafından incelenmemesine ilişkin olarak Sözleşme'nin **5 / 5 maddesinin** (tazminat hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

D.D. / Litvanya (no. 13469/06)

14 Şubat 2012

Şizofreniden muzdarip olan başvuranın hukuki ehliyeti 2000 yılında sınırlandırılmıştır. Ardından üvey babası başvuranın yasal vasisi olarak atanmış ve üvey babanın talebi üzerine başvuran 2004 yılının Haziran ayında enterne edilmiştir. Bunun üzerine, halen kalmakta olduğu bir bakımevine yerleştirilmiştir. Başvuran özellikle söz konusu bakımevine rızası alınmaksızın ve yargısal denetim imkânı olmaksızın yerleştirilmesinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın zorunlu olarak kapatılmasına izin veren bir ruh hastalığından muzdarip olduğunun güvenilir bir şekilde ortaya konduğunu saptayarak, Sözleşme'nin **5 / 1 maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Ayrıca, başvuranın durumunda başka herhangi bir alternatif tedbir bulunmadığından, kapatılmasının gerekli olduğu görülmüştür. Mahkeme ayrıca, yasal ehliyetinden yoksun

bırakılmasına rağmen görüşünü ifade edebilme kabiliyetine sahip bir kişinin vasisinin talebi üzerine ayrıca özgürlüğünden de yoksun bırakılması halinde, ayrı bir hukuki temsil aracılığıyla bir mahkeme önünde kişinin kapatılmasına itiraz etme fırsatının verilmesi gerektiğini göz önünde bulundurarak, Sözleşme'nin **5 / 4 maddesinin** (tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında bir mahkeme tarafından kısa bir süre içinde karar verilmesi hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Adil yargılanma hakkı (Sözleşme'nin 6. Maddesi)

Mocie / Fransa

8 Nisan 2003

Başvuran esasen askeri maluliyet maaşının artırılması talebiyle yetkili ulusal mahkemelere başvurmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi neredeyse 15 yıl sonra kararını verdiğinde, 1988 yılında başlayan ilk yargılamalar dizisi halen derdestti ve ikinci yargılamalar dizisi neredeyse sekiz yıl sürmüştü.

Mahkeme, söz konusu yargılamaların uzunluğu nedeniyle Sözleşme'nin **6 / 1 maddesinin** (adil yargılanma hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, maluliyet maaşının başvuranın gelirinin büyük kısmını oluşturduğunu dikkate almıştır. Dolayısıyla, başvuranın kötüleşen sağlığı nedeniyle maaşının arttırmasını hedefleyen yargılamalar başvuran için gerçekten özel öneme sahip olmuş ve makamlar tarafından özel ihtimam gösterilmesini gerektirmiştir.

Shtukaturov / Rusya (ayrıca bk. aşağıda, "Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı" başlığı altında)

27 Mart 2008

Başvuranın ruh hastalığı geçmişi olup, 2003 yılında resmen engelli ilan edilmiştir. Annesi tarafından yapılan bir talep üzerine Rus mahkemeleri, 2004 yılının Aralık ayında başvurunu hukuken ehliyetsiz ilan etmiştir. Ardından annesi başvuranın vasisi olarak

atanmış ve 2005 yılının Kasım ayında annesi başvuranı bir ruh ve sinir hastalıkları hastanesine yerleştirmiştir. Başvuran özellikle, bilgisi dışında hukuki ehliyetinden yoksun bırakıldığını iddia etmiştir.

Mahkeme, başvuranın hukuki ehliyetinden yoksun bırakıldığı yargılamalara ilişkin olarak Sözleşme'nin **6. maddesinin** (adil yargılanma hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, zorunlu kapatılmaya ilişkin durumlarda, akli dengesi yerinde olmayan kişinin ya bizzat ya da gerekli olduğu takdirde bir tür temsil aracılığıyla dinlenmesi gerektiğini vurgulayarak özellikle, hastalığına karşın nispeten bağımsız bir birey olduğu anlaşılan başvurana, hukuki ehliyetine ilişkin yargılamalara katılma imkânı verilmediğini gözlemlemiştir. Söz konusu yargılamaların başvuranın özerkliği ve tabii ki özgürlüğü üzerindeki sonuçları dikkate alındığında, sadece davasını sunması için kendisine bir fırsat verilmesi açısından değil, ancak aynı zamanda yargıcın kişinin zihinsel ehliyetine ilişkin bir fikir oluşturmasına izin vermek açısından da başvuranın yargılamalarda hazır bulunması gerekirdi. Dolayısıyla, tamamen belgelere dayalı deliller temelinde 2004 yılının Aralık ayında verilen karar makul olmayıp, Sözleşme'nin 6 / 1 maddesinde yer verilen çekişmeli yargı ilkesine aykırı olmuştur.

Farcas / Romanya

14 Eylül 2010 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Bu dava, on yaşından beri bir bedensel engelden (progresif kas distropisi) muzdarip olan başvuranın özellikle medeni haklarına ilişkin uyuşmazlıklar konusunda yargı yetkisi bulunan mahkeme binaları olmak üzere belirli binalara erişiminin mümkün olmamasıyla ilgiliydi. Başvuran özellikle, yerel mahkeme binası girişinin özel olarak adapte edilmemiş olması nedeniyle mahkemeye girememesinden veya barolar birliğinden yardım talep edememesinden ötürü, yerel mahkemeler önünde sözleşmesinin sonra erdirilmesine itiraz edemediğini iddia etmiştir.

Mahkeme, başvuranı yargılamaları başlatmaktan, Mahkeme'ye başvuruda bulunmaktan veya Mahkeme'yle iletişime geçmekten alıkoyan aşılabilir engellerden ötürü ne

mahkemeye erişim hakkının, ne de bireysel başvuru hakkının engellendiğini saptayarak, tek başına veya Sözleşme'nin 14. maddesi (ayrımcılık yasağı) ile birlikte Sözleşme'nin 6 / 1 (adil yargılanma hakkı) ve 34. maddesi (bireysel başvuru hakkı) kapsamında yapılan başvurunun **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olduğunu beyan etmiştir. Başvuran, mahkemeler veya idari makamlar önünde posta yoluyla, eğer zorunluysa bir aracı ile yargılamaları başlatabilirdi. Yerel postane erişilebilirdi ve her halükarda postaneye erişim, mektup göndermek için zorunlu değildi. Söz konusu yargılamaları başlatmak için avukat yardımı zorunlu değildi ve başvuran mektup veya faks yoluyla barolar birliğiyle irtibata geçebilir veya ücretsiz avukat yardımından faydalanmak için mahkemeye talepte bulunabilirdi. Ayrıca, başvurana karşı ayrımcı muamele yapıldığına ilişkin hiçbir belirti kaydedilmemiştir.

Stanev / Bulgaristan (ayrıca bk. yukarıda, "İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı" ve "Özgürlük ve güvenlik hakkı" başlıkları altında)

17 Ocak 2012 (Büyük Daire)

İradesi dışında kısmi vesayet altına alınan ve zihinsel bozuklukları bulunan kişilere yönelik bir sosyal bakımevine yerleştirilen başvuran özellikle, kısmi vesayetten kurtulma talebiyle bir mahkemeye başvuramadığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın hukuki ehliyetinin geri verilmesini talep etmek üzere mahkemeye erişim hakkından mahrum bırakılması nedeniyle Sözleşme'nin **6 / 1 maddesinin** (adil yargılanma hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkemelere erişim hakkının mutlak olmamasına ve bir bireyin usuli haklarına getirilen kısıtlamaların haklı kılınabilmesine rağmen, kişinin sadece kısmen hukuki ehliyetinden yoksun bırakıldığı durumlarda dahi, ehliyetsizlik ilanının bir mahkeme tarafından incelenmesini isteme hakkı, ilgili kişi için en önemli haklardan biri olmuştur. Bu tür kişilerin ilke olarak bu alandaki mahkemelere doğrudan erişimden faydalanmaları gerektiği sonucu çıkmıştır. Mahkeme ek olarak, hukuken ehliyetsiz kişilere, ehliyetlerinin geri verilmesini talep etmek üzere mahkemelere doğrudan erişim hakkının verilmesine yönelik Avrupa seviyesinde bir

eğilim olduğunu gözlemlemiştir. Zihinsel bozuklukları bulunan kişilerin korunmasına yönelik uluslararası belgeler de benzer şekilde, söz konusu kişilere mümkün olduğunca çok hukuki özerklik tanımaya giderek artan düzeyde önem vermeye başlamıştır.³ Sözleşme'nin 6 / 1 maddesinin ilke olarak, başvuranın durumunda olduğu gibi, kısmen ehliyetsiz ilan edilmiş olan herkesin hukuki ehliyetinin geri verilmesini talep etmek üzere mahkemelere doğrudan erişimi olmasını güvence altına alacak şekilde yorumlanması gerekmektedir. Bu türden bir doğrudan erişim ilgili Bulgar mevzuatınca yeterli kesinlik derecesinde güvence altına alınmamıştır.

R.P. ve Diğerleri / Birleşik Krallık (no. 38245/08)

9 Ekim 2012

Birinci başvuran sürekli bakım gerektiren birtakım ciddi tıbbi rahatsızlıklardan muzdarip prematüre bir bebeğin annesiydi. Yerel makam, öğrenme güçlüğü bulunan birinci başvuranın bu türden bir bakım sağlama yetisi hakkındaki şüpheler nedeniyle bakım yargılamalarını başlatmıştır. Birinci başvuran söz konusu yargılamalarda kendisini temsil etmeleri için avukatlara talimatta bulunmuştur; ancak avukatların tavsiyelerini anlayamadığına dair ciddi endişeler bulunmasından ötürü, birinci başvuranın talimat verme ehliyeti olup olmadığını tespit etmek üzere bir danışman klinik psikologdan bir değerlendirme yapması istenmiştir. Psikolog birinci başvuranın kendisine avukatları tarafından verilen tavsiyeleri anlamakta çok güçlük çekeceği ve söz konusu tavsiyeler temelinde bilinçli bir karar veremeyeceği kararına varmıştır. Bunun üzerine mahkeme, Müşavir Avukat'ı⁴ birinci başvuranın kayyumu olarak hareket etmesi ve onun adına

³ Mahkeme bu bağlamda 13 Aralık 2006 tarihli [Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi](#)'ne ve kanunen yetersiz kişilerin statülerinin düzenli aralıklarla incelenmesini ve uygun hukuk yollarının mevcut olmasını sağlamak için, bu kişileri mümkün olan en yüksek derecede korumaya yönelik uygun usuli tedbirlerin devreye sokulmasını tavsiye eden 23 Şubat 1999 tarihli, yetersiz yetişkinlerin hukuken korunmasına ilişkin ilkelere dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin [R \(99\) 4 sayılı Tavsiye Kararı](#)'na atıfta bulunmaktadır (bk. [kararın](#) 244. paragrafı)

⁴ İngiltere ve Galler'de zihinsel ehliyetleri bulunmayan ve kendi işlerini düzgün bir şekilde halledemeyen kişilerin kendilerini temsil edememeleri ve başka uygun bir kişinin veya temsilcinin eyleme geçmemesi ve geçmek istememesi nedeniyle Müşavir Avukat, söz konusu kişiler adına hareket etmektedir.

avukatına talimatlarda bulunması için atamıştır. Birinci başvuran, Müşavir Avukat'ın atanmasının, mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, tek çocuğunun velayetini ve ona erişimi kaybetmek üzere olan birinci başvuran için yargılamaların önemini dikkate alarak ve [Engelli Haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi](#)'nde⁵ yer alan taraf Devletlerin engelli bireylerin hukuki yargılamalarda etkin rol almalarını kolaylaştırmak üzere uygun uyumlaştırmayı sağlaması koşulunu göz önünde bulundurarak, birinci başvuranın yüksek menfaatlerinin temsil edilmesini sağlamaya yönelik tedbirlerin sadece uygun değil, ayrıca gerekli olduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, mevcut davada Müşavir Avukat'ın başvuranı temsil etmek üzere atanmasının, izlenen meşru hedefle orantılı olduğunu ve özellikle, duruma ciddi yaklaşıldığını ve başvuranın söz konusu atamaya herhangi bir tarihte itiraz edebileceği uygun ve etkili araçlar sunan usullerin mevcut olduğunu gözlemleyerek, birinci başvuranın mahkemeye erişim hakkının özünün zedelenmediği kanısına varmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin **6 / 1 maddesinin** (adil yargılanma hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı (Sözleşme'nin 8. Maddesi)

Kumsala erişim

[Botta / İtalya](#)

24 Şubat 1998

Başvuran bedensel engellidir ve deniz kenarında bir dinlenme tesisi olan Lido delgi Estensi'ye (İtalya) yine engelli olan bir arkadaşıyla birlikte 1990 yılında tatile gitmiştir. Başvuran, buradaki yüzme tesislerinin engelli kişilerin kumsala ve denize erişimini sağlamak için gerekli olanaklara (özellikle de özel erişim rampaları, özel donanımlı tuvalet kabini ve tuvaletler) sahip olmadığını keşfetmiştir. Başvuran özellikle, İtalyan

⁵ Bk. yukarıda 2 no.lu dipnot

Devleti'nin, Lido degli Estensi'nin özel yüzme tesislerine isnat edilebilen ihmalleri, yani engelli kişilerin kullanabileceği tuvalet kabini ve denize erişim sağlayan rampaların bulunmayışını düzeltmeye yönelik uygun adımlar atmaması nedeniyle özel hayatının ve kişilik gelişiminin zarar gördüğünden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, somut davada Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **uygulanabilir olmadığına** karar vermiştir. Mahkeme, başvuran tarafından ileri sürülen hakkın, yani tatili boyunca ikamet yerinden uzak bir yerde kumsala ve denize erişim hakkının, özel yüzme tesislerini iyileştirmek üzere atılması gereken tedbirler ile başvuranın özel hayatı arasında makul, doğrudan bir bağlantı bulunamayacak derecede geniş ve belirsiz kapsamda kişiler arası ilişkilerle ilgili olduğuna karar vermiştir.

Kamu binalarına erişim

Zehnalova ve Zehnal / Çek Cumhuriyeti

14 Mayıs 2002 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Birinci başvuran bedensel engelli olup, ikinci başvuranın karısıdır. Başvuranlar özellikle, birinci başvuranın bedensel rahatsızlığı nedeniyle haklarından yararlanmada ayrımcılığa maruz kaldıklarından şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar memleketlerindeki yüksek sayıda kamu binasına ve halka açık binalara erişemediklerini ve ulusal mahkemelerin durumu düzeltmediğini iddia etmişlerdir.

Mahkeme başvurunun **kabul edilemez** olduğunu beyan etmiştir. Mahkeme özellikle somut davada Sözleşme'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) uygulanabilir olmadığını ve söz konusu maddenin ihlal edildiği iddiasına ilişkin şikâyetlerin Sözleşme hükümleriyle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşmazlık nedeniyle reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme'ye göre, birinci başvuran söz konusu binalara erişememe ile özel hayatındaki özel ihtiyaçları arasında özel bir bağlantının mevcut olduğunu açık bir şekilde ortaya koymamıştır. Şikâyet edilen bina

sayısının çok fazla olduğu göz önünde bulundurulduğunda, birinci başvuranın söz konusu binaları günlük bazda kullanmaya ihtiyacı olup olmadığı ve Devletin alması gereken tedbirler ile başvuruların özel hayatı arasında doğrudan ve yakın bir bağlantı olup olmadığı konularındaki şüphe giderilmemiş ve başvuranlar söz konusu şüpheleri ortadan kaldırmak için hiçbir girişimde bulunmamışlardır. Mahkeme ayrıca, ulusal makamların eylemsiz kalmadıklarını ve başvuruların memleketindeki durumun son birkaç yıl içerisinde geliştiğini gözlemlemiştir.

Ayrıca bk.: 14 Eylül 2010 tarihli [Farcas / Romanya](#) kabul edilebilirlik hakkında karar.

[Molka / Polonya](#)

11 Nisan 2006 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuran ağır engelli bir kişi olup, sadece tekerlekli sandalyeyle hareket edebilmektedir. Başvuran 1998 yılında, belediye ve ilçe meclisi ile il genel meclisi seçimlerinde oy kullanmaya niyetlendiği bir oy kullanma yerine annesi tarafından arabayla götürülmüştür. Yerel Tahsilat Komisyonu Başkanı başvuranın annesine, oy pusulasının oy kullanma yerinin dışarısına çıkarılmasının yasak olması nedeniyle başvuranın oy kullanamayacağını ve başvuranı oy kullanma yerinin içerisine taşımayacağını bildirmiştir. Başvuran oyunu kullanmadan eve dönmüştür. Başvuran özellikle, engeli nedeniyle oy kullanma hakkından yoksun bırakıldığını iddia etmiştir. Avrupa Mahkemesi re'sen Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) kapsamında bir şikâyet ileri sürmüştür.

Mahkeme başvurunun **kabul edilemez** olduğunu beyan etmiştir. Belediye meclisleri, ilçe meclisleri ve bölgesel genel meclislerin başlıca temel kural koyma yetkileri bulunmadığı ve Polonya Cumhuriyeti'nin yasa koyucularının bir kısmını teşkil etmediği sonucuna vararak Mahkeme, Sözleşme'nin 1 No.lu Protokolünün 3. maddesinin (serbest seçim hakkı) söz konusu organların seçimine uygulanabilir olmadığına karar vermiştir. Dolayısıyla başvurunun bu kısmının Sözleşme hükümleriyle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşmaz olduğu sonucu çıkmıştır. Ayrıca Sözleşme'nin 8. maddesine (özel

hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ilişkin olarak, Mahkeme birtakım davalarda 8. maddenin, engelli başvuranların hareketliliğini ve yaşam kalitesini arttırmaya yönelik kamu kaynaklarına ilişkin şikâyetlerle ilgili olduğuna karar verdiğini belirtmiştir.⁶ Mahkeme daha genel olarak, engelli bireylerin, Sözleşme’de yer alan hakların çoğundan etkili bir şekilde yararlanmaları için yetkili Devlet makamları tarafından çeşitli pozitif tedbirlerin hayata geçirilmesinin gerekli olabileceğini gözlemlemiştir. Bu açıdan Mahkeme, engelli bireylerin topluma, özellikle de siyasi yaşama ve kamu yaşamına tam katılımının önemini vurgulayan ve Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen çeşitli metinlere atıfta bulunmaktadır.⁷ Mahkeme, mevcut davadaki türden koşullar dahilinde, Sözleşme’nin 8. maddesinin devreye girebilmesi için başvuran tarafından talep edilen tedbirler ile başvuranın özel hayatı arasında yeterli bir bağlantının var olması gerektiğini reddetmemiştir. Ancak nihayetinde Mahkeme, başvurunun her halükarda başka gerekçelerden ötürü kabul edilemez olmasından dolayı (başvuran özellikle oy kullanma yerine girerken diğer kişilerden yardım görmediğini ortaya koymamış ve şikâyet konusu durum, bedensel engelli başvuranların diğer bireylerle ve dış dünyayla ilişki kurmaktan engelleyen veya mimari birtakım engellerdense, münferit bir olaya ilişkin olmuştur). Dolayısıyla Sözleşme’nin 8. maddesi kapsamındaki şikâyet açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur.

Destekli intihar⁸ ve bireysel özerklik

Pretty / Birleşik Krallık

⁶ Bk. 4 Mayıs 1999 tarihli [Marzari / İtalya](#) kabul edilebilirlik hakkında karar; 13 Ocak 2000 tarihli [Maggiolini / İtalya](#) kabul edilebilirlik hakkında karar; 8 Temmuz 2003 tarihli [Sentges / Hollanda](#) kabul edilebilirlik hakkında karar; 4 Ocak 2005 tarihli [Pentiacova ve Diğerleri / Moldova Cumhuriyeti](#) kabul edilebilirlik hakkında karar

⁷ Engelli bireylere yönelik tutarlı bir politikaya dair Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere 9 Nisan 1992 tarihli [R \(92\) 6 sayılı Tavsiye Kararı](#); engellilerin rehabilitasyonuna ilişkin politikalara dair Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin Üye Devletlere 7 Mayıs 1992 tarihli [1185 \(1992\) sayılı Tavsiye Kararı](#); 3 Mayıs 1996 tarihinde imzaya sunulan, [gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nın](#) (“Engelli bireylerin bağımsızlık, sosyal bütünleşme ve toplum yaşamına katılma hakları”) 15. maddesi; engellilerin haklarını ve topluma tam katılımlarını teşvik etmeye yönelik Avrupa Konseyi eylem Planı’na dair Bakanlar Komitesi’nin 5 Nisan 2006 tarihli [Rec\(2006\)5 sayılı Tavsiye Kararı](#); Avrupa’da engelli bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi 2006-2014.

⁸ Ayrıca bk. [“Ötenazi ve destekli intihar”](#)a ilişkin tematik bilgi notu.

29 Nisan 2002

Bu dava, başvuranın eşine, karısının intihar etmesine destek vermesi halinde hakkında kovuşturma yapılmayacağı taahhüdünün verilmesinin yetkililer tarafından reddedilmesiyle ilgiliydi. Başvuran, tedavisi olmayan ve kasları etkileyen dejeneratif bir motor nöron hastalığından ölmek üzereydi. Hastalığın son aşamalarının ıstıraplı ve onur kırıcı olması nedeniyle başvuran, nasıl ve ne zaman öleceğini kendisi kontrol edebilmek istemiştir. Başvuranın kendi başına intihar etmesi hastalığından ötürü mümkün değildi. Başvuran özellikle, kendi geleceğini tayin etme hakkının Sözleşme'nin tamamına yayılmış olmasına rağmen, söz konusu hakkın en açık şekilde tanındığı ve güvence altına alındığı maddenin Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) olduğunu ileri sürmüştür. Başvuran bu hakkın, bireyin bedeni hakkında ve bedenine ne olacağı hakkında karar verme hakkını kapsadığını ve ne zaman ve nasıl öleceğini seçme hakkını da içerdiğini iddia etmiştir.

Kendi geleceğini tayin etmenin, Sözleşme'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) içerdiği bir hak olarak ortaya konduğu herhangi bir davanın mevcut olmamasına rağmen, Mahkeme kişisel özerklik kavramının, Sözleşme güvencelerinin yorumlanmasının temelinde yatan önemli bir ilke olduğunu değerlendirmiştir. Mevcut davada başvuran, durumunun daha da kötüleşmesine ve hem bedensel hem de ruhsal ıstırabının artmasına sebep olacak dejeneratif bir hastalığın yıkıcı etkilerinden muzdaripti. Yaşamın kutsallığı ilkesini hiçbir şekilde olumsuz etkilemeksizin, yaşam kalitesi kavramları Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında önem kazanmaktaydı ve başvuranın yaşamının onur kırıcı ve ıstıraplı bir şekilde sona ermesini önlemeye yönelik tercihini kullanmaktan alıkoymanın başvuranın özel hayatına ve aile hayatına saygı hakkına bir müdahale teşkil edebileceği göz ardı edilemezdi. Dolayısıyla Sözleşme'nin 8. maddesi uygulanabilir olmuştur. Mevcut davada Mahkeme, söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda başkalarının haklarının korunması için gerekli olması nedeniyle haklı kılınabileceği kanaatine vararak, Sözleşme'nin **8. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Ölmekte olan hastaların durumlarının farklı olacağı konusunda şüphe yoktur. Destekli intihar yasağının kaldırılması veya istisnalar getirilmesi durumundaki riski ve

muhtemel kötüye kullanım vakalarını değerlendirmek, öncelikli olarak Devletlerin görevidir.

Hukuki ehliyetten yoksun bırakma⁹

[Shtukurov / Rusya](#) (ayrıca bk. yukarıda, “Adil yargılanma hakkı” başlığı altında)

27 Mart 2008

Başvuranın ruh hastalığı geçmişi olup, 2003 yılında resmen engelli ilan edilmiştir. Annesi tarafından yapılan bir talep üzerine Rus mahkemeleri 2004 yılının Aralık ayında başvurunu hukuken ehliyetsiz ilan etmiştir. Ardından annesi başvuranın vasisi olarak atanmış ve 2005 yılının Kasım ayında annesi başvurunu bir ruh ve sinir hastalıkları hastanesine yerleştirmiştir. Başvuran özellikle, bilgisi dışında hukuki ehliyetinden yoksun bırakıldığını iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, durumunun incelenmesini sağlayamadığı ve avukatıyla görüşemediği bir ruh ve sinir hastalıkları hastanesine yasa dışı şekilde kapatıldığını ve iradesi dışında tıbbi tedavi gördüğünü iddia etmiştir.

Mahkeme, başvuranın özel hayatına yapılan müdahalenin, Rus Hükümeti tarafından izlenen diğerlerinin menfaatlerini ve sağlıklarını koruma konusundaki meşru hedefle orantısız olduğu kanaatine vararak, başvuranın hukuki ehliyetinden tamamen yoksun bırakılması nedeniyle Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Söz konusu müdahale başvuranın neredeyse yaşamının tüm alanlarında belirsiz süreliğine resmi vasisine tamamen bağımlı olmasıyla sonuçlanmış ve bu durum ancak, tedbirin durdurulmasına yönelik tüm girişimlere karşı çıkan vasisi aracılığıyla itiraz edilebilir olmuştur. Mahkeme, özellikle Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin, mevzuatın her bireysel davaya “özel” bir cevap vererek mevzuatın daha esnek olmasını tavsiye ettiği 23 Şubat 1999 tarihli, [R \(99\) 4 sayılı Tavsiye Kararı](#)'nda özetlenen, yetersiz yetişkinlerin hukuken korunmasına ilişkin ilkelere atıfta bulunarak, Rus mevzuatında sadece ruh sağlığı yerinde olmayan kişilerin tam

⁹ Ayrıca bk. “[Ruh sağlığı](#)”na ilişkin tematik bilgi notu.

ehliyetli olmaları ya da tam ehliyetsiz olmaları arasında bir ayırım yapıldığını ve her iki kategoriye de girebilecek durumların dikkate alınmadığını gözlemlemiştir.

Ivinović / Hırvatistan

18.09.2014

1946 doğumlu olan başvuran çocukluğunun ilk yıllarından itibaren beyin felcinden muzdarip olup, tekerlekli sandalye kullanmaktadır. Dava, bir sosyal yardım kurumu tarafından başlatılan ve başvuranın hukuki ehliyetinden kısmen mahrum bırakıldığı yargılamalara ilişkindir.

Mahkeme, Hırvatistan mahkemelerinin başvuranı hukuki ehliyetinden kısmen mahrum bırakırken Sözleşme'nin 8. maddesinde yer alan güvencelere uygun olduğu söylenebilecek bir usul izlemediğini tespit ederek, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir.

Engelli çocuklarını yetiştirmeleri için ebeveynlere mali yardım

La Parola ve Diğerleri / İtalya

30 Kasım 2000 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

İlk iki başvuran işsiz olup, adına hareket ettikleri ve doğuştan engelli bir çocuk olan üçüncü başvuranın ebeveyniydiler. İlk iki başvuran özellikle, İtalyan Devleti'nin, engelli çocuklarına etkin tıbbi ve mali yardım sağlamayarak çocuğun yaşam ve sağlık hakkını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

Mahkeme, Sözleşme'nin 35. maddesi (kabul edilebilirlik kriteri) uyarınca, başvurunun **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olduğunu beyan etmiştir. Mahkeme başvuranların halihazırda, oğullarının engelleriyle başa çıkabilmeleri için sürekli para yardımı almakta olduklarını gözlemlemiştir. Para yardımının ölçüsü, İtalya'nın zaten

Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirdiğini ortaya koymuştur.

Doğum öncesi genetik testlere erişememe

[R.R. / Polonya \(no. 27617/04\)](#)

26 Mayıs 2011

Ciddi bir genetik bozukluktan muzdarip olduğunu düşündüğü bir çocuğu karnında taşıyan, iki çocuğu olan hamile bir annenin, kürtaja karşı olan doktorlar tarafından verilen genetik testlere zamanında erişmesine kasten engel olunmuştur. Ceninin şekil bozukluğuna uğrayabileceği ihtimaline işaret eden ilk ultrason ile amniyosentez sonuçları arasında altı hafta geçmiş olup, yasal süre sınırı bu zaman zarfında sona ermiş olduğundan, hamileliğine devam etme veya yasal kürtaj talebinde bulunma konusunda bilinçli bir karar vermesi için çok geç olmuştur. Ardından annenin kızı anormal kromozomlarla doğmuştur. Başvuran ağır hasta bir çocuğu yetiştirmenin ve eğitmenin hem kendisine hem de diğer iki çocuğuna zarar verdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca kocası da üçüncü çocuklarının doğumunun ardından başvurunu terk etmiştir.

Mahkeme, Polonya hukukunun başvuranın mevcut tanı koyma hizmetlerine erişmesini ve tanı sonuçlarının ışığında kürtaj talebinde bulunup bulunmama konusunda bilinçli bir karar vermesini sağlayacak herhangi bir etkili mekanizma içermemesinden ötürü, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Polonya iç hukukunun cenin bozukluğu vakalarında kürtaja izin verdiği göz önünde bulundurulduğunda, ceninlerin sağlığına ilişkin ilgili, tam ve güvenilir bilgilerin hamile kadınlara verilmesini güvence altına alacak yasal ve usuli bir çerçevenin bulunması gerekirdi. Mahkeme, doğum öncesi genetik testlerin esasında kürtaja erişim sağladığı hususunda Polonya Hükümeti'yle hem fikir olmamıştır. Kadınlar bu tür testlere erişimi pek çok sebepten ötürü talep etmektedirler. Ek olarak Devletler, sağlık uzmanlarının profesyonel bağlamda vicdan hürriyetlerinden etkili bir şekilde yararlanmalarının, hastaları hukuken hakları olan sağlık hizmetlerine erişim

kazanmalarını engellememesini sağlayacak şekilde söz konusu sağlık hizmetlerini düzenleme yükümlülüğü altındadırlar. Mahkeme bu davada, doktorlar tarafından tavsiye edildiği üzere başvuranın genetik testlere erişiminin gerekli olup olmadığına ilişkin kararın, oyalanma, karışıklık ve uygun rehberlik eksikliği ile bilgi eksikliği nedeniyle sağlıklı bir şekilde verilmemesinden ötürü, çok savunmasız bir konumda olan başvuranın rencide edilmesinden ve kendisine “aşağılayıcı” bir muamele gösterilmesinden dolayı Sözleşme’nin **3. maddesinin** de (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Engelli bir çocuğun hukuki olarak temsil edilmemesi

A. M. M. / Romanya (no. 2151/10)

14 Şubat 2012

Bu dava 2001 yılında evlilik dışı doğan ve birtakım engelleri bulunan bir çocuğun babalığının tespitine yönelik yargılamalarla ilgiliydi. Çocuk doğum belgesinde kimliği bilinmeyen bir babaya sahip olarak kaydedilmiştir. Başvuran Avrupa Mahkemesi önünde ilk olarak annesi tarafından ve ardından, annesinin ağır bir engelden muzdarip olması nedeniyle anneanesi tarafından temsil edilmiştir.

Mahkeme, çocuğun yargılamalarda menfaatlerinin korunmasını sağlama hakkı ile babası olduğu düşünülen kişinin babalık testine tabi tutulmama veya yargılamalarda yer alma hakkı arasında adil bir dengenin yerel mahkemeler tarafından kurulmadığı kanaatine vararak, Sözleşme’nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Başvuranın babalığını tespit etmeye yönelik yargılamalardaki tutumu ile Romanya Devleti’nin Sözleşme’nin 8. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülüğüne aykırı davranıp davranmadığını saptaması gereken Mahkeme özellikle, ulusal mevzuat uyarınca küçüklerin ve hukuki ehliyetleri bulunmayan kişilerin menfaatlerini, müdahil oldukları adli yargılamalar dahil olmak üzere korumaktan sorumlu vesayet bürosunun gerektiği şekilde yargılamalara katılmadığını ve ne başvuranın ne de annesinin yargılamalar esnasında hiçbir aşamada bir avukat tarafından temsil

edilmediğini gözlemlemiştir. Çocuğun yüksek menfaatleri ve babalık davalarında vesayet bürosunun veya savcılıktan bir temsilcinin katılmasını gerektiren kurallar dikkate alındığında, annesinin karşı karşıya kaldığı güçlükleri tazmin etmek ve korumasız kalmasını engellemek üzere başvuran adına hareket etmek yetkililerin görevidir.

Tıbbi tedavi ve rıza yokluğu

Glass / Birleşik Krallık

9 Mart 2004

Bu dava annesinin (birinci başvuran) karşı çıkmasına rağmen ağır engelli bir çocuğa (ikinci başvuran) ilaç verilmesiyle ilgiliydi. Çocuğun ölümcül aşamaya girdiğine inanan doktorlar acısını azaltmak üzere, annesinin arzusunun aksine çocuğa diyamorfin vermişlerdir. Ayrıca, annesine danışılmaksızın çocuğun dosyasına “canlandırmayın” uyarısı eklenmiştir.

Bu süre boyunca, aile üyelerini ve doktorları içeren uyuşmazlıklar meydana gelmiştir. Çocuk krizi atlattı ve evine taburcu edilmiştir. Başvuranlar özellikle, Birleşik Krallık hukuk ve uygulamalarının çocuğun bedensel ve manevi bütünlüğüne saygı gösterilmesini güvence altına almadığını ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, makamların annenin önerilen tedaviye itirazlarını bir mahkeme kararı olmaksızın dikkate almama kararının, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlaline** yol açtığına karar vermiştir. Annesinin itirazlarına rağmen ikinci başvurana tedavi uygulanmasının, ikinci başvuranın özel hayatına saygı hakkına ve özellikle de bedensel bütünlük hakkına bir müdahaleye yol açtığı değerlendirilmektedir. Söz konusu müdahale hukuka uygun olmuş ve hastane personelleri tarafından yapılan işlem meşru bir hedef izlemiştir. Anlaşmazlık konusu müdahalenin gerekliliğine ilişkin olarak ise, neden hastanenin ilk aşamalarda anneye olan çıkmazın üstesinden gelmek için mahkemelerin müdahalesinin talep edilmediği Mahkeme'ye ikna edici bir şekilde açıklanmamıştır. Başka acil durumların meydana gelebileceğini önceden düşünerek bu türden bir insiyatifi kullanma ve durumu çözme yükümlülüğü hastaneye aitti. Bunun

yerine doktorlar, mevcut kısıtlı süreyi, kendi görüşlerini anneye kabul ettirmeye çalışarak kullanmışlardır.

Tıbbi personelin mesleki kabahati

[Spyra ve Kranczkowski / Polonya](#)

25 Eylül 2012

Başvuranlar bir anne ile sürekli yardım, devamlı readaptasyon ve özel beslenme gerektiren ciddi bir engele sahip oğludur. Başvuranlar, ikinci başvuranın engelinin birinci başvuran hastanede doğum yaptığı esnada uygun tıbbi tedavinin uygulanmaması, özellikle de hasta bakım personelinin yeni doğan bebeklerin bakım standartlarını karşılamaması sonucu meydana geldiğini iddia etmişlerdir. Başvuranlar ayrıca Polonya makamları tarafından engelin kökenini açıklığa kavuşturmak üzere başvuru usullerinin etkili olmadığından şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, uzman raporlarına göre başvuranlara sağlanan tedavinin yeterli ve tıbbi uygulama kurallarına uygun olduğunu belirterek, Devlet'in 8. maddesinin esas bakımından yükümlülüğünün devreye girmediğine karar vermiştir. Söz konusu maddenin usule ilişkin kısmına gelince Mahkeme ilk olarak, başvuranın, oğlunun engelinin kökenini açıklığa kavuşturmak üzere mevcut olan hukuk yollarından iyi bir şekilde yararlandığını belirtmiştir. Sorunun kökenini açığa kavuşturan başvuranlar ayrıca davalarının üç dereceli yargı önündeki hukuk yargılamalarında ve tabipler birliği disiplin kurulu tarafından, eleştiriye açık olmayan ve tıbbi personelin eylemleri ile başvuranın engeli arasındaki tüm bağlantıları reddeden usuller kapsamında incelenmesini sağlamıştır. Dolayısıyla, ceza soruşturmasının yürütülmesi 8. madde kapsamında sorunlara yol açabilecek olmasına rağmen, Polonya hukuk sistemi bir bütün olarak ele alındığında başvuranların davalarını yeterli bir şekilde incelemelerine imkân veren hukuk yolları sunmuştur.

Zihinsel engelli bir kişiye tecavüz edilmesi

[X ve Y / Hollanda \(no. 8978/80\)](#)

26 Mart 1985

Zihinsel engelli bir kız (ikinci başvuran), on altıncı doğum gününün ertesi günü (Hollanda’da cinsel ilişkiye rıza gösterme yaşı) yetkili kişinin bir yakını tarafından, yaşadığı zihinsel engelli çocuklara yönelik bakımevinde tecavüze uğramıştır. İkinci başvuran bu deneyim sonucunda travmaya uğramış ancak zihinsel yaşının düşük olması nedeniyle resmi bir şikâyet dilekçesini imzalamaya uygun görülmemiştir. İkinci başvuranın babası (birinci başvuran) kızı yerine imza atmış; ancak kızının bizzat kendisinin şikâyette bulunması zorunlu olduğundan, fail aleyhine yargılamalar başlatılmamıştır. Yerel mahkemeler kanunda boşluk olduğunu kabul etmişlerdir.

Mahkeme, Sözleşme’nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) amacının esasen bireyleri kamu makamlarının keyfi müdahalesine karşı korumak olmasına rağmen, sadece Devlet’i bu türden müdahalelerden imtina etmeye zorlamakla kalmadığını hatırlatmıştır: Bu başlıca negatif yükümlülüğe ek olarak, özel hayata veya aile hayatına etkin bir şekilde saygı gösterilmesinde var olan pozitif yükümlülükler de mevcut olabilmektedir. Mahkeme mevcut davada ikinci başvuranın maruz kaldığı türden kabahatler halinde medeni hukuk tarafından sağlanan korumanın yetersiz olduğu kanaatine varmıştır. Bu, özel hayatın temel değerlerinin ve önemli yönlerinin söz konusu olduğu bir vaka olmuştur. Etkin caydırıcılık bu alanda elzem olup, ancak ceza hukuku hükümleri ile sağlanabilirdi. Hollanda Ceza Kanunu’nun ikinci başvurana pratik ve etkin koruma sağlamadığını gözlemleyen Mahkeme dolayısıyla, söz konusu kabahatin niteliğini göz önünde bulundurarak, ikinci başvuranın Sözleşme’nin **8. maddesi ihlalinin** mağduru olduğuna karar vermiştir.

Velayet hakkının alınması, çocukların yerleştirilmesi ve engelli ebeveynlerin çocuklarına erişimleri

Kutzner / Almanya

26 Şubat 2002

Karı koca olan başvurular ve iki kızları, çocukların doğumundan itibaren birinci başvuranın ebeveynleri ve bekâr erkek kardeşi ile birlikte eski bir çiftlik evinde yaşamaktaydı. Başvuranlar öğrenme güçlüğü çeken kişilere yönelik özel bir okula gitmişlerdir. Bedensel ve bilhassa zihinsel gelişimlerinin geç olması nedeniyle kızlar pek çok kez doktorlar tarafından muayene edilmişlerdir. Doktorlardan birinin tavsiyesi ve başvuranların başvurusu üzerine, kızlar çok küçük yaştan itibaren eğitim yardımı ve desteği almışlardır. Başvuranlar, ağırlıklı olarak çocuklarını yetiştirmek için gereken entelektüel kapasiteye sahip olmadıkları gerekçesiyle kızlarının velayet haklarının kendilerinden alınmasının ve koruyucu aile yanına yerleştirilmesinin, aile hayatına saygı haklarını ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, ilgili farklı sosyal hizmetler bölümleri ve psikologlar tarafından belirtildiği üzere çocukların geç gelişimi hakkında makamların meşru kaygıları olmuş olabileceğini kabul etmiştir. Ancak Mahkeme, yerleştirme emrinin kendisinin ve hepsinden önemlisi, uygulanmasının tatminkâr olmadığına karar vermiştir. Somut olayda Mahkeme, idari ve adli makamlar tarafından dayanılan gerekçelerin yerinde olmasına rağmen, başvuruların aile hayatına bu denli ciddi bir müdahaleyi haklı kılmak için yeterli olmadığını değerlendirmiştir. Dolayısıyla, yerel makamların takdir payına rağmen, müdahale izlenen meşru hedefle orantılı olmamıştır.

Saviny / Ukrayna

18 Aralık 2008

Bu dava, her ikisi de çocukluktan itibaren görme engelli olan ebeveynleri tarafından kendilerine yeterli bakım ve barınma sağlanamadığı gerekçesiyle çocukların devlet bakımı altına alınmasıyla ilgiliydi. Yerel makamlar kararlarını başvuranların mali olanakları bulunmayışının ve kişisel niteliklerinin çocuklarının yaşamını, sağlığını ve

ahlakî yetiştirilişini tehlike altına soktuğu tespitine dayalı olarak vermiştir. Ebeveynlerin çocuklarına uygun beslenme, giyim, temizlik ve sağlık bakımı sağlayamadıkları veya çocukların sosyal ve eğitim şartları açısından uyum sağlamalarına imkân veremedikleri açıktı. Başvuranlar kararı temyiz etmiş; ancak sonuç elde edememişlerdir.

Mahkeme makamların, çocukların yaşam koşullarının gerçekten yaşam ve sağlıkları için tehlikeli olduğu tespitini dayandırdıkları delillerin yeterliliğinden şüphe ederek, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Adli makamlar sadece, hedeflenen mali, sosyal yardım ve etkili rehberlik ile üstesinden gelinmesi mümkün olan söz konusu güçlükleri incelemiş ve anlaşıldığı üzere başvuruların gerekli bakımı sağlama konusundaki onarılamaz yetersizliklerinin, çocuklarının yetiştirilmesindeki eksikliklerden ne ölçüde sorumlu olduğunu derinlemesine incelememiştir. Gerçekten de, ebeveyn sorumsuzluğuna ilişkin olarak, başvuruların duygusal veya zihinsel olgunluğunu veya ev idaresine ait güçlüklerini çözme konusundaki isteklerini değerlendirmek üzere hiçbir bağımsız delil (örneğin bir psikolog değerlendirmesi gibi) talep edilmemiştir. Üstelik mahkemeler başvuruların durumlarını iyileştirme girişimlerini de incelememiştir. Mahkeme ayrıca, yargılamaların hiçbir aşamasında çocukların yargıçlar tarafından dinlenmediğini belirtmiştir. İlaveten çocuklar sadece öz ailelerinden ayrılmakla kalmamış, ayrıca farklı kuruluşlara yerleştirilmişlerdir.

A.K. ve L. / Hırvatistan (no. 37956/11)

8 Ocak 2013

Birinci başvuran, 2008 doğumlu ikinci başvuranın annesidir. İkinci başvuran, doğumundan hemen sonra annesinin rızasıyla, annesinin hiçbir geliri olmadığı ve ısınma imkânı olmayan bakımsız bir mülkte yaşadığı gerekçesiyle başka bir kasabadaki bir koruyucu ailenin yanına yerleştirilmiştir. Birinci başvuran özellikle, hafif zihinsel engeli bulunduğu gerekçesiyle kendisinden velayet haklarının elinden alınmasına ilişkin bir kararla sonuçlanan müteakip mahkeme yargılamalarında temsil edilmemesinden ve kendi

bilgisi, rızası ve evlat edinme davalarına katılımı olmaksızın oğlunun evlatlık verilmesinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, özellikle yasal koşula rağmen ve makamların birinci başvuranın hafif bir zihinsel engelden muzdarip olduğu tespitlerine karşın başvuranın velayet haklarının kendisinden alındığı yargılamalarda bir avukat tarafından temsil edilmediğini ve evlat edinme davaları hakkında kendisine bilgi vermeyerek ulusal makamların başvuranın oğluyla arasındaki bağ evlat edinme nedeniyle nihayetinde kopmadan önce velayet haklarının geri verilmesini talep etme olanağından yoksun bıraktığını gözlemleyerek, birinci başvuranın böylelikle iç hukukta güvence altına alınan haklarından yararlanmaktan alıkonduğuna ve karar verme sürecine yeterince dahil edilmediğine karar vermiştir.

Dmitriy Ryabov / Rusya

1 Ağustos 2013

Başvuran, hem kendisinin hem de karısının (ölmüştür) şizofreniden muzdarip olmasından ötürü 2002 yılının Nisan ayında doğduktan hemen sonra anneanne ve büyükbabasının yanına yerleştirilmesinden sonra oğullarına sadece kısıtlı bir şekilde erişebildiklerinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran özellikle, çocuğu için tehlikeli olduğu gerekçesiyle velayet haklarının kısıtlanmasına yönelik mahkeme kararlarının ikna edici olmadığını ve kendisine tanınan tüm irtibat imkânlarının, oğlunun vasisinin, yani oğluyla irtibat kurmasına muhalefet eden anneannesinin rızasıyla gerçekleşmesi zorunlu olduğundan, gerçekçi bir imkân olmadığını iddia etmiştir.

Mevcut davanın koşulları dahilinde Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Başvuranın velayet haklarının kısıtlanmasının, aile hayatına saygı hakkına bir müdahale teşkil ettiği konusunda ihtilaf bulunmamıştır. Ancak söz konusu müdahale yasaya uygun olup,

çocuğun sağlığı, ahlakı ve haklarını koruma meşru hedefini izlemiş ve Sözleşme'nin 8. maddesi doğrultusunda demokratik bir toplumda gerekli olmuştur.

Evlenme hakkı (Sözleşme'nin 12. Maddesi)

Lashin / Rusya

22 Ocak 2013

Başvuran şizofreniden muzdariptir ve 2000 yılından itibaren hukuken ehliyetsiz kılınmıştır. Başvuran ve nişanlısı 2002 yılında evliliklerini kayıt ettirmek üzere yetkili makama başvuruda bulunmuştur. Ancak Rus Aile Kanunu'nun bir zihinsel bozukluk nedeniyle hukuken ehliyetsiz kılınan kişilerin evlenmesini yasaklaması nedeniyle, evlilikleri kaydedilmemiştir.

Başvuranın ehliyetsiz kılınmış kişi statüsünün devam etmesi ve 2002 ile 2003 yıllarında statüsünü tekrar inceletme imkânının bulunmayışı nedeniyle halihazırda Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar veren Mahkeme, Sözleşme'nin **12. maddesi** (evlenme hakkı) **kapsamında ayrı bir inceleme yapılmasına gerek olmadığını** değerlendirmiştir. Başvuranın evlenememesi, ehliyetsizlik statüsünün pek çok yasal sonuçlarından bir tanesi olmuştur.

Ayrımcılık yasağı (Sözleşme'nin 14. Maddesi)

Glor / İsviçre

30 Nisan 2009

Şeker hastalığından muzdarip olan ve bir askeri doktor tarafından askerlik hizmetini yerine getirmeye elverişli olmadığı beyan edilen başvuranın yine de, askeri hizmetini yapmadığı için bir vergi ödemesi gerekmiştir. Başvuran bunu ayrımcılık olarak değerlendirmiş ve askerlik hizmetini yapmaya oldukça istekli olduğunu; ancak bunu

yapmaktan alıkonduğunu ve yine de, engelini önemsiz bir engel olarak değerlendiren yetkili makamların kendisini vergi ödemeye mecbur bıraktığını ileri sürmüştür. Başvuran, aleyhteki vergiden muaf tutulma kriteri olarak kullanılan engellilik eşiğinin (%40 bedensel veya zihinsel engel) hiçbir yasal dayanağı bulunmadığını iddia etmiştir.

Mahkeme özellikle, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından 29 Ocak 2003 tarihinde kabul edilen, engelli kişilerin tam sosyal katılımlarına ilişkin [1592 \(2003\) sayılı Tavsiye Kararı](#)'na ve [Engellilerin Haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi](#)'ne¹⁰ atıfta bulunarak, engelli kişileri ayrımcı muameleye karşı koruma konusunda Avrupa ve dünya çapında mutabakat bulunduğunu değerlendirmiştir. Mahkeme, yerel makamların toplumun menfaatlerinin korunması ile başvuranın hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi arasında adil bir denge kurmadığı kanaatine vararak, mevcut davada Sözleşme'nin **8. maddesi ile birlikte ele alındığında** Sözleşme'nin **14. maddesinin** (ayrımcılık yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Aleyhteki verginin hedefinin ve etkilerinin ışığında, yerel makamlar tarafından, özellikle de hizmeti yerine getirmeye elverişli olmayan ve söz konusu vergiden yükümlü olmayan kişilerle, yine hizmeti yerine getirmeye elverişli olmayan ancak vergiyi ödemeye mecbur olan kişiler arasında yapılan ayrımın nesnel bir şekilde gerekçelendirilebileceği ihtimali, demokratik toplumlarda hakim olan ilkeler karşısında makul görünmemiştir.

Çam / Türkiye

23 Şubat 2016

Bu dava, bir öğrencinin görme engelli olduğu gerekçesiyle Türk Ulusal Müzik Akademisine (Devlet Konservatuarına) kayıt yaptırmasına izin verilmemesine ilişkindir. Başvuran, Devletin engellilere diğer herkese sunulanlarla aynı imkânları sağlamadığını iddia ederek, eğitim hakkının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran ayrıca, görme engeli dolayısıyla ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir.

---

¹⁰ Bk. yukarıda 2 no.lu dipnot.

Mahkeme, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 2. maddesi (eğitim hakkı) ile birlikte ele alındığında Sözleşme’nin 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, başvuranın reddedilmesinin müzik akademisinin usul kurallarına dayandığına karar vermiştir. Başvuranın akademiye kabul edilmek için tüm niteliklere sahip olmasına rağmen, sadece görme engelli olması dolayısıyla kayıt yaptırmasına izin verilmemiştir. Mahkeme ayrıca, engellilik nedeniyle ayrımcılığın, aynı zamanda engelli bireylerin eğitime erişimini kolaylaştırmak için makul uyarlamaların yapılmasının reddine uzandığını değerlendirmiştir. Bu tür uyarlamalar, insan haklarının kullanımı açısından elzemdir. Ulusal makamlar başvuranın engelliliğine göre uyarlama yapma olasılığını değerlendirmeksizin kayıt yaptırmasına izin vermeyerek, nesnel ve makul bir gerekçesi bulunmaksızın Sözleşme’ye aykırı olarak başvuranın müzik eğitiminden yararlanmasına engel olmuştur.

Mülkiyetin korunması (Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokolün 1. Maddesi)

Koua Poirrez / Fransa

30 Eylül 2003

Fildişi Sahili vatandaşı olan ve bir Fransız vatandaşı tarafından evlat edinilen başvuran, yedi yaşından itibaren ağır bedensel engelden muzdarip olmuştur. Fransız yetkilileri kendisine %80 engelli olduğunu belgeleyen bir kart düzenlemişlerdir. Başvuranın Fransız vatandaşı olmadığı ve Fransa ile Fildişi Sahili arasında engelli yetişkin yardımı (“D.A.A.”) bakımından karşılıklı bir anlaşma olmadığı gerekçesiyle, Aile Yardımı Bürosu 1990 yılında başvuranın bu yardımdan faydalanmasına izin vermemiştir. Başvuran Fransız mahkemelerinin bu kararına itiraz etmiş; ancak bir sonuç elde edememiştir.

Mahkeme, D.A.A. gibi katılımlı olmayan bir yardımın, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokolünün 1. maddesi (mülkiyetin korunması) doğrultusunda maddi bir hakka yol açabileceğini değerlendirmiştir. Mahkeme, Fransız vatandaşları ile karşılıklı anlaşma imzalamış olan ülkelerin vatandaşlarına ve diğer yabancılara farklı muamele

gösterilmesinin hiçbir nesnel ve makul gerekçesi olmadığı kanaatine vararak, mevcut davada Sözleşme'nin **1 No.lu Protokolün 1. maddesi ile birlikte ele alındığında** Sözleşme'nin **14. maddesinin ihlal edildiğine** karar vermiştir. Her ne kadar olayların meydana geldiği tarihte Fransa, Fildişi Sahili ile karşılıklı bir anlaşmayla bağlı değilse de, Fransa Sözleşme'yi onaylayarak, kendi yetki alanı içerisindeki herkesin- şüphesiz başvuranın da- Sözleşme'de tanımlanan hak ve özgürlüklerinden faydalanmasını sağlamayı taahhüt etmiştir.

Kjartan Asmundsson / İzlanda

12 Ekim 2004

Başvuran tarak ağırlı bir balıkçı teknesindeyken ağır yaralanmış ve denizcilik işinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Engeli %100 olarak belirlenmiş ve kazadan önce yaptığı işe devam edememesi nedeniyle Denizciler Emekli Fonu'ndan engelli maaşı almaya hak kazanmıştır. Fon'un mali sıkıntıları nedeniyle 1992 yılında engelliliğin belirlenme yöntemine değişiklikler getirilmiştir. Artık belirleyici unsur aynı işi yapamama değil, herhangi bir işte çalışamama olmuştur. Başvuranın engeli yeniden %25 olarak belirlenmiştir. Bu oranın %35 eşliğinin altında olmasından ötürü Fon, başvurana emekli maaşı ödemeyi durdurmuştur.

Mahkeme Sözleşme'ye ek **1 No.lu Protokolün 1. maddesinin** (mülkiyetin korunması) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, Fon'un mali sıkıntılarını çözüme kavuşturma konusundaki meşru endişesinin, engelli maaşı alan 689 kişinin büyük çoğunluğu, yeni kuralların kabul edilmesinden öncekiyle aynı düzeyde maluliyet tazminatı almaya devam ederken, aralarında başvuranın da bulunduğu 54 kişinin tüm emekli maaşı haklarını kaybetmek zorunda olmasıyla bağdaştırılmasının güç olduğunu gözlemlemiştir. Bu, yetkililer tarafından dayanılan meşru toplum menfaatleriyle haklı kılınamayacak olan aşırı ve orantısız bir yük olmuştur. Eğer başvuran, haklarından tamamen yoksun bırakılmak yerine makul ve uygun bir kesintiye katlanmak zorunda olsaydı, durum farklı olabilirdi.

Draon / Fransa ve Maurice / Fransa

6 Ekim 2005 (Büyük Daire)

Başvuranlar, tıbbi hatalar nedeniyle doğum öncesi tıbbi muayenelerde keşfedilmeyen ağır irsi engellere sahip çocukların ebeveynleridir. Başvuranlar ilgili hastane yetkilileri hakkında dava açmış; ancak davaları görülmekteyken yürürlüğe giren yeni bir kanun sonucunda sadece manevi tazminat ödenmesine, ancak çocuklarının engelleri nedeniyle gerçekleşen fiili masrafların ödenmemesine hükmedilmiştir.

Mahkeme, yeni kanunun geriye yürür etki ile başvuruların meşru bir şekilde gerçekleşmesini bekleyebilecekleri tazminat talebinin önemli bir kısmını iptal ettiği ve başvuruların söz konusu tarihten itibaren uygun tazminat almadıkları kanaatine vararak, Sözleşme'nin **1 No.lu Protokolün 1. maddesinin** (mülkiyetin korunması) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Kátaı / Macaristan

18 Mart 2014 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuran özellikle, kesin bir kararın ardından kendisine bağlanan engelli maaşının 2011 tarihli bir yasa ile kaldırılmasından şikâyetçi olmuştur. Başvuran ayrıca, yeni mevzuat nedeniyle tüm kazanılmış emekli maaşı haklarını kaybettiğini iddia etmiştir. Başvuran son olarak, bir emekli olarak eski statüsüne ilişkin birtakım sosyal yardımları kaybetmesinden ötürü, 2011 reformunun aşırı bir yük altına girmesine sebebiyet vermesinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme Sözleşme'nin 35. maddesi (kabul edilebilirlik kriteri) uyarınca başvurunun **kabul edilemez** olduğunu (kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmazlık) beyan etmiştir. Mahkeme, maluliyet aylığının eski bir faydalanıcısı olarak başvuranın, 2011 Yasasıyla ilgili endişe duyduğunu kabul etmiştir. Ancak, söz konusu mevzuat henüz uygulanmamış olup, başvuran halen eski emekli maaşıyla eşit bir aylık miktarı almaya devam etmiştir. Ayrıca, bu tekrar değerlendirmeye kadar, tüm haklarından faydalanmıştır.

Dolayısıyla Mahkeme, başvuranın yeni mevzuat nedeniyle herhangi önemli bir maddi zarara uğramadığı kararına varmıştır.

Büyük Daire önündeki derdest başvuru

Bélané Nagy / Macaristan (no. 53080/13)

10.02.2015 (Daire kararı) – dava Haziran 2015’te Büyük Daire’ye havale edilmiştir.

Bu dava, başvuranın yeni getirilen uygunluk kriterleri nedeniyle engellilik maaşı alma hakkını kaybetmesine dair şikâyetine ilişkindir. Başvuran özellikle, sağlığının kendisine tanınan ilk konulduğu zamandaki kadar kötü olduğunu iddia etmesine rağmen, önceden engellilik maaşıyla karşıladığı geçim kaynağını kaybettiğinden şikâyet etmektedir.

Mahkeme 10 Şubat 2015 tarihli Daire kararında, dörde karşı üç oyla, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesinin (mülkiyetin korunması) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, başvuranın engellilik bakımında makul ve orantılı bir kesinti yapılması yerine, başvuranın engellilik bakımından tamamen mahrum bırakıldığını kaydetmiştir. Daire, başvuranın bu koşullar altında aşırı ve orantısız kişisel bir yük altına sokulduğunu tespit etmiştir.

Dava, Macaristan Hükümeti’nin talebi üzerine 1 Haziran 2015 tarihinde Büyük Daire’ye havale edilmiştir.

Eğitim hakkı (Sözleşme’nin 1 No.lu Protokolünün 2. Maddesi)

Büyük Daire önündeki derdest başvuru

Gherghina / Romanya (no. 42219/07)

Kısmen kabul edilebilir bulunan ve Romanya Hükümeti'ne 6 Mart 2012 tarihinde kısmen tebliğ edilen başvuru – 2014 yılının Ocak ayında Büyük Daire lehine yargılama yetkisinden feragat edilmiştir.

Üniversite birinci sınıfa kayıt olduğu 2001 yılında başvuran, alt organlarında ağır bedensel hasarla sonuçlanan bir kaza geçirmiştir. Başvuran özellikle, sınıfların bulunduğu yerleşkede engeline uygun olanakların bulunmaması nedeniyle üniversite eğitimini ikamet ettiği kasabada veya yakınlarında sürdürmesinin imkânsız olduğunu iddia ederek, eğitim hakkının ihlali ve bedensel engeli nedeniyle ayrımcılık mağduru olduğundan şikâyet etmektedir.

Davanın tahsis edildiği Daire, 6 Mart 2012 tarihli bir [karar](#) ile başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokolün 2. maddesinin (eğitim hakkı), tek başına veya Sözleşme'nin 14. maddesi (ayrımcılık yasağı) ile birlikte ele alınması kapsamındaki şikâyetlerinin incelenmesini ertelemiştir. Daire, bu aşamada söz konusu şikâyetlerin kabul edilebilirliği hakkında karar verecek konumda olmadığını değerlendirerek, şikâyetlerin Romanya Hükümeti'ne tebliğ edilmesinin gerekli olduğuna karar vermiştir (Mahkemenin taraflara yönelttiği sorular [burada](#) bulunabilir).

Davanın tahsis edildiği Daire 14 Ocak 2014 tarihinde Büyük Daire lehine, [yargılama yetkisinden feragat etmiştir](#).

Büyük Daire 12 Kasım 2014 tarihinde saat 9:15'te davaya ilişkin bir duruşma gerçekleştirecektir.

Oy kullanma hakkı (Sözleşme'nin 1 No.lu Protokolünün 3. Maddesi)

[Alaios Kiss / Macaristan](#)

20 Mayıs 2010

1991 yılında bir ruhsal rahatsızlık tanısı konulan başvuran, medeni kanuna dayanılarak 2005 yılının Mayıs ayında kısmi vesayet altına konmuştur. Başvuran 2006 yılının Şubat ayında, yaklaşan milletvekili seçimi nedeniyle hazırlanan seçmen kütüğüne dahil edilmediğini fark etmiştir. Başvuranın seçim bürosuna yaptığı şikâyetten bir sonuç alınamamıştır. Başvuran ayrıca, Macaristan Anayasası uyarınca, vesayet altına konan bireylerin oy kullanma hakkının bulunmadığını gözlemleyerek 2006 yılının Mart ayında davasını reddeden bölge mahkemesine şikâyette bulunmuştur. Başvuran 2006 yılının Nisan ayında yapılan milletvekili seçimlerine katılamamıştır. Başvuran, ruhsal rahatsızlığı nedeniyle kısmi vesayet altında olmasından dolayı kendisinin haklarından mahrum edilmesinin oy kullanma hakkına, Anayasa’da öngörölmüş olması nedeniyle yargı yoluna açık olmayan ve ayrımcı bir nitelikte, haksız bir yoksun bırakma teşkil ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, sadece kısmi vesayet gerektiren ruhsal bir engel nedeniyle, kişiselleştirilmiş bir adli değerlendirme olmaksızın oy kullanma haklarının fark gözetilmeden kaldırılmasının, oy kullanma hakkını kısıtlamak üzere meşru nedenlerle tutarlı olduğunun değerlendirilemeyeceği kanaatine vararak, Sözleşme’nin **1 No.lu Protokolünün 3. maddesinin** (serbest seçim hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, ruhsal engelliler gibi ehliyetleri ve ihtiyaçları kişiselleştirilmiş bir şekilde değerlendirilmeksizin kanunla damgalanma riski altında bulunan ruhsal engelliler gibi toplumun özellikle savunmasız gruplarının temel haklarına kısıtlama getirirken Devletin çok güçlü gerekçeleri olması gerektiğini gözlemlemiştir. Başvuran otomatik olan ve bireysel fark gözetmeyen bir kısıtlamanın getirilmesi sonucunda oy kullanma hakkını kaybetmiştir. Entelektüel veya zihinsel engelleri bulunan bireylere tek bir sınıf olarak muamele edilmesi tartışılabilir bir konu olup, haklarının kısıtlanmasının sıkı incelemeye tabi tutulması gerekirdi.